

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

OPRAC. JOSEPH BÉDIER

DZIEJE TRISTANA I IZOLDY

Streszczenia i problematyka lektur

Charakterystyki bohaterów

Analizy i interpretacje wierszy

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Dzieje Tristana i Izoldy

oprac. Joseph Bédier

- Rodzaj literacki: **epika**
- Gatunek literacki: **romans rycerski**

CZAS I MIEJSCE POWSTANIA UTWORU

Uważa się, że epos o Tristanie i Izoldzie, tak jak legendy Okrągłego Stołu, **powstał we wczesnym Średniowieczu** (ok. V–VI wieku) wśród plemion celtyckich, zamieszkujących wybrzeża kanału La Manche. Około VI wieku przestano posługiwać się językiem celtyckim. Pierwotnie był to utwór przekazywany ustnie, m.in. przez wędrownych **pieśniarzy – trubadurów**, o czym świadczy obecność ustnej formy przekazu, np. *Słuchajcie, pany miłościwe, ale, wiedźcie, panowie* (zwroty do słuchaczy).

W połowie XII wieku powstały **pierwsze zapisy** poematu o Tristanie i Izoldzie **w języku starofrancuskim** (romańskim). Zachowało się z nich około tysiąca wierszy. Poemat został także zapisany w języku starogermańskim.

Dla współczesnego czytelnika utwór został opracowany przez francuskiego badacza kultury Średniowiecza – **Josepha Bédiera**. Porównał on różne zachowane wersje i fragmenty, tworząc całość. Utwór został przez niego podzielony na **dziewiętnaście rozdziałów**, każdy rozdział otrzymał tytuł. Na początku każdej części znajdują się cytaty z utworów średniowiecznych o Tristanie i Izoldzie, stanowiące **motto**.

Na język polski opowieść o Tristanie i Izoldzie **przetłumaczył Tadeusz Boy-Żeleński**.

GENEZA

W średniowiecznej literaturze dominują dwa **wzorce osobowe**: świętego i rycerza. Wzorzec rycerza jest związany z **kulturą dworską**. Powstające wówczas **utwory**, np. eposy, **sławią bohaterские czyny**, szlachetność, wierność władcy, odwagę rycerzy. W romansach rycerskich natomiast ukazywano dzieje miłości rycerzy i dam ich serc. Wykształcił się wówczas **wzorzec** tak zwanej **miłości dworskiej**, zgodnie z którym rycerz był gotów poświęcić dla damy serca wszystko, co miał, nawet swój rycerski honor. Tak właśnie stało się w przypadku Tristana.

TYTUŁ

Zawiera **imiona głównych bohaterów**. Tristan to rycerz króla Marka, Izolda zostaje żoną władcy. W powieści została opisana **historia romansu** tytułowych bohaterów.

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Czas akcji nie jest bliżej określony, na pewno jest to **wczesne Średniowiecze**, kilka lat. Wydarzenia rozgrywają się w następujących miejscach: Lonia, **Kornwalia**, Irlandia, Galia, Bretania, Wyspa Świętego Samsona; zamki **Tyntagiel**, Weisefort, Lidan, Karheń. Tristan był także we Fryzji, Gawii, Alemanii, Hiszpanii. Niektóre z tych **miejsc są autentyczne**, inne **fikcyjne**. Rodem z baśni jest zamek króla Marka, Tyntagiel, który ma magiczne właściwości – może nagle zniknąć.

MODEL MIŁOŚCI DWORNEJ W DZIEJACH TRISTANA I IZOLDY

Relacje między bohaterami utworu oparte są na **modelu miłości dworskiej**, charakterystycznej dla średniowiecznych romansów. W takiej interpretacji stosunek mężczyzny do kobiety przypomina służbę, **naśladuje model relacji feudalnych**, widoczne jest silne oparcie w zasadach etykiety (choćby w formach zwracania się do siebie wzajemnie). Kobieta jest otaczana przez mężczyznę rodzajem kultu, **wyidealizowana, widziana jako istota bez wad**, godna największego szacunku, podziwu i wszelkich wyrzeczeń. Jednocześnie zaś sama **miłość rozumiana jest jako uczucie wykraczające poza ramy relacji społecznych**, silniejsze od norm i zasad, któremu nie można się oprzeć ani z nim walczyć, gdyż pragnienie bycia z kochaną osobą jest silniejsze niż wszystko inne.

BOHATEROWIE – CHARAKTERYSTYKA

Tristan – syn Riwalena i Blanchefflor, jego imię znaczy „smutek”. Ojciec Tristana poległ w walce, a matka zmarła z żalu i tęsknoty za mężem tuż po urodzeniu dziecka. Chłopca wychowywał rycerz Rohaht Dzierżący Słowo oraz koniuszy dworski – Gorwenal. Tristan to **ideał rycerza**. Pod wpływem miłości do Izoldy Złotowłosej przekracza jednak zasady honoru i rycerskiej prawości.

Jest pięknym, jasnowłosym, postawnym mężczyzną. Ma ciało odporne na trud i zmęczenie. Tristan jest **szlachetny, dzielny, honorowy, waleczny**, miłosierny, rozważny, wierny królowi, wzór cnót rycerskich, dobry przyjaciel, staje w obronie słabszych i pokrzywdzonych.

Po wypiciu napoju miłosnego Tristan jest **gotów złamać wszystkie zasady**, by być z ukochaną. **Przestaje panować nad swoimi emocjami**, uczucie jest silniejsze od wierności królowi i kodeksu rycerskiego. **Oszukuje** króla, seniora i najbliższego krewnego. Wykazuje niezwykłą **pomysłowość i spryt** w organizowaniu spotkań z ukochaną. Jest **okrutny** dla tych, którzy stają mu na drodze. **Kłamie** i postępuje wbrew przykazaniom. Jest jednak **przekonany o swej niewinności** i o tym, że Bóg mu wszystko przebaczy. Nie dba o opinię i szacunek innych. Staje się **niekonsekwentny, niesłowny, nie dotrzymuje składanych przyrzeczeń**. Brnie coraz dalej w sytuację bez wyjścia. Kocha namiętnie Izoldę i gotów jest uczynić dla niej wszystko, nawet oddać ją królowi. Ma na względzie jej dobro i szczęście, ale jednocześnie gubi ją i siebie oraz niepotrzebnie krzywdzi inną kobietę.

Izolda Złotowłosa – córka króla Irlandii, jest przeznaczona na żonę króla Marka, ponieważ w jego imieniu Tristan zabił okrutnego smoka, pustoszącego Irlandię. Pod wpływem napoju miłosnego, który przypadkowo wypija, Izolda zakochuje się ze wzajemnością w Tristanie. Choć zostaje żoną Marka, nie potrafi zrezygnować z uczucia do pięknego rycerza. Izolda to piękna kobieta o jasnych długich włosach, zgrabnej, smukłej sylwetce.

Jest gwałtowna, o wybuchowym temperamencie, przebiegła, sprytna, zmienna, kieruje się emocjami, nienawidzi Tristana jako zabójcy Morhołta i tego, który ją odtrącił.

Po wypiciu napoju miłosnego jeszcze mocniej uwidacznia się jej **spryt i przebiegłość**, wpada z jednej skrajności w drugą. **Szaleńczo zakochana** w Tristanie, nie potrafi zapanować nad swym uczuciem, **zazdrośna** o ukochanego, **oszukuje** męża, nie czując wyrzutów sumienia. Gotowa jest rozstać się z Tristanem tylko dla jego dobra. W imię miłości **cierpi** chłód i niewygodę, podczas nieobecności kochanka **pogrąża się w rozpacz** i smutku. Przekonana o swej niewinności, żyje bez poczucia grzechu.

Król Marek – pan na zamku Tyntagiel, wuj Tristana. Mądry, prawy i sprawiedliwy. Zostaje mężem Izoldy, ale nie jest z nią szczęśliwy, ponieważ kobieta darzy uczuciem Tristana.

Reprezentuje ideał władcy i seniora, poważny, stateczny, opanowany, rozsądny, rozważny, rzadko daje się ponieść emocjom, chętnie zasięga rady, kocha Tristana i Izoldę, łatwo im

Pewniak
na teściePewniak
na teściePewniak
na teście

przebacza, jako władca dba o swój honor, postępuje tak, jak przystało królowi, sprawiedliwy i dobry pan, ukrywa swe uczucia.

Brangien – dwórka Izoldy, jest do niej bardzo przywiązana. Zna tajemnicę kochanków o wypiciu zaczarowanego napoju, ułatwia im spotkania, doskonale rozumie swoją panią.

Perynis – wierny sługa Izoldy, także stara się pomóc królowej w spotkaniach z ukochanym.

Gwenelon, Andret, Gondoin, Denoalen – baronowie króla Marka, zazdroszczą Tristanowi przyjaźni z królem, śledzą kochanków i chcą ich wydać. Wszyscy giną z ręki Tristana.

Rohaft Dzierzący Słowo – jak wskazuje jego przydomek, Rohaft jest bardzo prawym i uczciwym rycerzem, służy wiernie ojcu Tristana, a po jego śmierci opiekuje się jego synem.

Gorwenal – koniuszy dworski, wychowuje Tristana na dzielnego rycerza, uczy go obchodzenia się z bronią oraz wpaja mu zasady kodeksu rycerskiego.

Morhoft – rycerz irlandzki, potężny, niezwykle silny i doskonale władający bronią, który przybywa do Kornwalii po coroczny haracz (daninę) w postaci trzystu dziewcząt i chłopców. Ginie w pojedynku z Tristanem, ale rani rycerza zatrutym ostrzem, dlatego Tristan wypływa w morze i zrzędzeniem losu dociera do Irlandii, gdzie leczy go znająca leki i zioła Izolda Złotowłosa.

pustelnik Ogryn – mieszkaniec lasu moreńskiego, spotyka się z zakochanymi, kiedy tam mieszkają, nakłania ich do porzucenia drogi zdrady i nieprawości, jest dobry i uczciwy, polubił Izoldę. Kiedy ta decyduje wspólnie z ukochanym, że powróci do króla Marka, pustelnik wyrusza do miasta i wydaje wszystkie posiadane pieniądze na strój dla królowej.

leśnik Orri – przyjaciel kochanków, pomaga Tristanowi, ukrywa go u siebie, kiedy Marek poleca rycerzowi opuścić zamek Tyntagiel i okolicę.

karzeł Frocyn – jest w zмовie z baronami, śledzi zakochanych, donosi Markowi, że spotykają się pod wielką sosną, on także dostarcza ostatecznego dowodu spotkań Tristana i Izoldy.

Kaherdyn – królewicz irlandzki, przyjaciel Tristana, który pomaga mu w walce z potężnym hrabią Ryjolem, oddaje rycerzowi za żonę swoją siostrę, Izoldę o Białych Dłoniach.

Izolda o Białych Dłoniach – śliczna irlandzka królowna, zostaje prawowitą żoną Tristana, jest bardzo nieszczęśliwa, gdyż odkrywa, że mąż jej nie kocha. Okrutnie się na nim mści, donosząc mu, że jego ukochana Izolda nie przybyła do umierającego Tristana. To jest nieprawdą, ale pod wpływem tej wieści Tristan umiera i nie zdąży pożegnać się z ukochaną.

Dynas z Lidanu – przyjaciel Tristana, pomaga mu spotkać się z ukochaną.

diuk Żyleń – ma zaczarowanego psa Milusia, który potrafi rozpraszać smutki. Tristan otrzymuje Milusia za zabicie straszliwego olbrzyma Urgana Włochatego. Poświęca się, chcąc wysłać psa Izoldzie i tym sposobem uwolnić ją od smutku i tęsknoty.

trędowaci – chorzy, ich przywódcą jest Iwon, który prosi Marka, by podarował im wiarołomną Izoldę – to ma być kara dla królowej. Z rąk trędowatych ukochaną wyrывa Tristan.

PLAN WYDARZEŃ

1. Narodziny Tristana.
2. Tristan na dworze króla Marka.
3. Zwyciężenie Morhofta i pierwsze spotkanie Tristana z Izoldą.
4. Wyprawa po Piękną o Złoty Włosach:
 - a) pokonanie smoka,
 - b) poślubienie Izoldy w imieniu króla Marka,
 - c) wypicie napoju miłosnego.
5. Droga zdrady.

6. W lesie moreńskim.
7. Powrót Izoldy do męża i wyjazd Tristana.
8. Ślub Tristana z Izoldą o Białych Dłoniach.
9. Miłosna tęsknota.
10. Śmierć kochanków.

STRESZCZENIE

I. Dzieciństwo Tristana

Tekst zaczyna się informacją, że w Kornwalii panuje król Marek. Napadają go wrogowie. Przybywa mu z pomocą Riwalen, pan Lonii. Za wierną służbę król daje mu w nagrodę swą siostrę Blanchefflor. Wkrótce Riwalen dowiaduje się, że diuk Morgan pustoszy jego kraj. Zabiera brzemenną żonę i odpływa. Powierza Blanchefflor opiece marszałka Rohałta, a sam wyrusza na wojnę, z której nie wraca. Blanchefflor rozpacza w milczeniu. Niknie w oczach. Rodzi syna, na znak smutku daje mu imię Tristan i umiera. Sierotę zabiera Rohałt. Ludzie Morgana wdzierają się do zamku, marszałek musi się poddać. Ratując Tristana, przedstawia go jako swego syna. Gdy chłopiec kończy siedem lat, zostaje oddany pod opiekę koniuszemu Gorwenalowi. Gorwenal uczy go wszystkiego, co powinien znać rycerz: różnych rodzajów walki, myślistwa, gry i śpiewu. Kształtuje mu również charakter. Tristan wyrasta na pięknego i szlachetnego młodzieńca, ale nie zna swego pochodzenia.

Pewnego dnia dochodzi do nieszczęścia. Chłopiec zostaje porwany i uprowadzony przez norweskich kupców. Morze nie lubi zdrady. Rozpętuje się potworna burza. Marynarze uwalniają chłopca, wsadzając go do czółna. Fale uspokajają się natychmiast. Tristan ląduje na wybrzeżu. Jest zrozpaczony. Nagle słyszy rogi myśliwskie. Ktoś poluje na jelenia. Widzi, jak wielki łowczy odcina zwierzęciu łeb. Poucza myśliwych, jak należy ćwiartować zwierzynę. Wszyscy są zachwyceni. Tristan nie przyznaje się, kim jest. Dociera z myśliwymi do zamku króla Marka. Król przyjmuje chłopca serdecznie, czuje, że jest mu bliski. Wieczorem Tristan popisuje się piękną grą na harfie i śpiewem. Władca proponuje mu, by został na jego dworze.

Młodzieniec wiernie służy królowi przez trzy lata. Do Kornwalii przybywa Rohałt. Nareszcie odnajduje Tristana. Powiadamia króla, kim jest chłopiec. Jako dowód pokazuje władcy karbunka (tu: drogi kamień o ciemnoczerwonej barwie), niegdyś własność Blanchefflor.

Tristan dzięki pomocy wuja wraca do rodzinnego kraju. Pokonuje Morgana. Podejmuje decyzję o pozostawieniu swych włości Rohałtowi i jego następcom, swą służbę zaś ofiaruje królowi Markowi.

II. Morhołt z Irlandii

Na dworze króla Marka panuje żałoba. Z Irlandii przybywa olbrzymi rycerz Morhołt, upomina się o daninę dla swego pana – trzysta piętnastoletnich dziewcząt i tyluż chłopców. Mają być wybrani poprzez losowanie. Morhołt rzuca wyzwanie temu, kto uważa, że haracz jest ściągany wbrew prawu. Wygłasza swe wyzwanie trzykrotnie. Żaden z baronów nie podejmuje go, boją się Morhołta. Nagle Tristan klęka i prosi króla o zgodę na pojedynek. Morhołt zgadza się. Obaj rycerze przybywają samotnie na Wyspę Świętego Samsona. Nikt nie widzi walki. Od wyspy odbija łódź Morhołta. Jego towarzysze cieszą się. Przedwcześnie, bo w łodzi jest ranny Tristan, który dociera samodzielnie do zamku i omdlewa.

Tymczasem zwłoki Morhołta zostają zawieszono do Irlandii. Opłakuje go królowa, jego siostra, i siostrzenica Izolda Jasnowłosa, która nienawidzi Tristana, nawet jego imienia.

Rany Tristana nie goją się, wydzielają nieznosny fetor. Morhołt uderzył go zatrutym ostrzem. Rycerz cierpi. Zostają przy nim tylko król, Gorwenal i Dynas z Lidanu. Tristan każe się umieścić w szałasie na wybrzeżu. Pewnego dnia prosi, by puszczono go w czółnie na morze. Pragnie znaleźć kogoś, kto uleczy jego rany. Z bólem serca król zgadza się spełnić jego życzenie. Fale unoszą Tristana w pobliże Irlandii. Rybacy zabierają młodzieńca do swej królowej, Izoldy Jasnowłosej, która zna wiele leków. Nikt go nie rozpoznaje, trucizna zniekształca mu rysy. Twierdzi, że jest lutnistą. Gdy wraca do zdrowia, potajemnie ucieka.

III. Szukanie Pięknej o Złotych Włosach

W tym rozdziale opisano nieprzyjaciół Tristana. Nienawidzą go czterej baronowie: Andret, Gwenelon, Gondoin i Denoalen. Andret jest także siostrzeńcem króla. Nie podoba im się, że król zamierza umrzeć bezdzietnie, by zostawić tron Tristanowi. Oskarżają go przed szlachtą o czary. Zmuszają króla do ożenku. Grożą buntem. Władca nie wie, co czynić. Nagle spostrzega jaskółki, trzymające długie, złociste, kobiece włosy. Oświadcza, że chce za żonę Piękną o Złotym Warkoczku. Baronowie posądzają Tristana o kpiny z nich. Rycerz przypomina sobie Izoldę. Oferuje odnalezienie kandydatki na żonę. Przygotowuje statek zaopatrzony w towary i zabiera stu rycerzy przebranych za kupców. Płyną ku brzegom Irlandii. Udaje im się nie wzbudzić podejrzeń. Tristan nie wie, co dalej czynić. Pewnego dnia o świcie słyszy przeraźliwy głos. Dowiaduje się o okrutnym smoku, prześladowującym mieszkańców. Siada on u bram miasta i nie odchodzi, póki nie pożre młodej dziewczyny. Król obiecał pogromcy smoka w nagrodę rękę Izoldy Jasnowłosej. Żaden śmiałek nie przeżył. Tristan staje do walki ze smokiem. Potwór ma szpiczastą głowę z dwoma rogami na czole, czerwone oczy, długie i kosmate uszy, pazury lwa, ogon węża i łuski na ciele. Lanca Tristana rozpada się, miecz odskakuje od twardej skóry. Smok zionie trującymi płomieniami na rycerza. Tristan uderza w otwartą paszczę i przepoławia serce smoka. Odcina smoczy język i chowa go. Pragnie się napić wody. Ze smoczego języka zaczyna się sączyć jad. Śmiałek pada nieprzytomny. Z okazji korzysta inny rycerz, pretendent do ręki Izoldy. Odcina smokowi łeb i przybywa upomnieć się o nagrodę. Nie dowierzają mu, gdyż jest znany z tchórzostwa. Za trzy dni ma przedstawić dowód swego czynu. Izolda podejrzewa oszustwo i udaje się z wiernymi sługami w pobliże smoczey jamy. Tristan zostaje odnaleziony i ukryty w komnacie królowej matki. W jego ubraniu znaleziono smoczy język. Królowa chce, by za dwa dni stanął do konfrontacji z oszustem. W czasie gdy Tristan się kąpie, Izolda ogląda jego zbroję. Odkrywa, że miecz jest wyszczerbiony. Po kształcie ubytku, który utkwiał w głowie Morhołta, rozpoznaje jego zabójcę. Chce zabić Tristana jego własnym mieczem. Rycerz powstrzymuje ją, przypominając, że dwukrotnie uratowała mu życie. Opowiada o jaskółkach i o złotym włosie, który zaszył między nitkami płaszcza. Izolda całuje go na znak pokoju. Nazajutrz Izolda informuje ojca o prawdziwym pogromcy smoka. Prosi jednak króla o odpuszczenie mu win oraz użyczenie pokoju i łaski. Przyprawdza Tristana. Rycerze rozpoznają w nim zabójcę Morhołta. Król dotrzymuje słowa. Tristan pokazuje język smoka i wyzywa oszusta. Ten przyznaje się do winy. Rycerz oznajmia, że zdobył Izoldę dla króla Marka na znak wiecznego pokoju między krajami. Izolda jest zawiedziona, że Tristan nie zdobył jej dla siebie.

IV. Napój miłosny

Przed odjazdem Izoldy matka przyrządza tajemny napój miłosny dla nowożeńców. Powierza go Brangien, wiernej służącej. Napój ma niezwykłą moc, wyzwala miłość

silniejszą niż śmierć. Trwa podróż statkiem. Izolda rozpacza nad swym losem. Wiatr uci-cha. Wszyscy schodzą na ląd, by odpocząć. Na pokładzie zostaje Izolda, młoda służka i Tristan. Rycerz i królowa są spragnieni. Dziewczyna szuka czegoś do picia. Znajduje bukłaczek Brangien. Izolda i Tristan piją napój miłosny. Ogarnia ich gwałtowne uczucie. Tristan zdaje sobie sprawę ze zdrady, nie jest w stanie zapanować nad uczuciem. Brangien spostrzega, co się stało. Próbuje ich ostrzec. Błaga, by się powstrzymali. Na próżno. Wierna służąca jest przerażona, ponieważ rozumie, że miłość między Tristanem i Izoldą jest zakazana, ale żadne z nich nie będzie w stanie się jej oprzeć, i to musi doprowadzić w przyszłości do tragedii (dlatego podsumowuje sytuację słowami: *otoście wypili śmierć własną*).

V. Brangien wydana niewolnikom

Król Marek poślubia Izoldę Jasnowłosą. Brangien zastępuje ją w czasie nocy poślubnej, aby zapobiec hańbie. Władca szczerze kocha Izoldę. Czeką ją życie pełne wygód. Ona jednak nie może żyć w spokoju. Wie, że Brangien zna jej tajemnicę. Postanawia się jej pozbyć. Przekupuje dwóch niewolników, by zgładzili dziewczynę w lesie. Na znak wykonania wyroku mają przynieść jej język. Oznajmia Brangien, że wysłała ją po zioła. Niewolnicy rzucają się na nią z mieczami, dziewczyna błaga o litość. Powiada, że jej winą było pożyczanie królowej białej ślubnej koszuli. Prosi o przekazanie jej wyrazów miłości i wdzięczności za wszelkie dobro. Słudzy są wzruszeni. Przywiązują Brangien do drzewa. Zamiast niej zabijają psa i język zanoszą królowej. Po usłyszeniu ostatnich słów Brangien królowa wpada w rozpacz, ogarnia ją szaleństwo. Żałuje swego czynu. Niewolnicy przyznają się do oszustwa. Brangien wraca. Kobiety przebaczą sobie nawzajem.

VI. Wielka sosna

Czterej podstępni baronowie zauważają zakazaną miłość Tristana i Izoldy. Spieszą donieść o tym królowi. Władca śledzi kochanków. Brangien ostrzega ich. Król nic nie spostrzega, mimo to jednak oddał Tristana. Chce zapobiec oskarżeniom. Kochankowie usychają z tęsknoty. Brangien obmyśla podstęp. W zamkowym ogrodzie rośnie sosna. Spod jej korzeni tryska źródło, później płynie przez komnaty niewieście. Tristan struga drewno i rzuca do wody. Zawiadamia ukochaną o swej obecności pod sosną. Izolda, jeśli tylko może, biegnie na spotkanie. Tristan obiecuje, że kiedyś pójdą do krainy szczęśliwości, skąd nikt nie wraca. Baronowie znów podejrzewają kochanków, proszą o radę karła Frocyna. Karzeł namawia króla, by wyruszył na łowy. Pod osłoną nocy ma wrócić i za radą Frocyna wejść na sosnę. Kochankowie w porę spostrzegają w sadzawce cień króla. Rozpoczynają rozmowę o wygnaniu Tristana. Rycerz błaga o wstawiennictwo u króla Marka. Obydwoje sprawnie odgrywają swe role. Król Marek daje się łatwo oszukać.

VII. Karzeł Frocyn

Król Marek jedna się z Tristanem. Tristan znów może sypiać w królewskiej komnacie. Władca przebacza baronom i karłowi. Baronowie jednak nie rezygnują ze śledzenia kochanków. Stawiają królowi warunek: albo oddali siostrzeńca, albo oni się zbuntują. Król godzi się na ich warunki. Karzeł obmyśla następny podstęp. Niechaj król w ostatniej chwili przed snem oznajmi Tristanowi, że o świcie wysła go z misją do króla Artura. Na pewno będzie chciał porozmawiać z Izoldą. Między łóżami Frocyn rozsypuje mąkę. Tristan spostrzega to. Gdy król wychodzi, przeskakuje na jego łóżo. Otwiera mu się rana na nodze, broczy krwią na pościel. Na hasło karła wszyscy wracają do komnaty. Tristan znów przeskakuje, skrapiając mąkę krwią. Wobec tych dowodów król skazuje go na śmierć. Tristan prosi o sprawiedliwą walkę z oszczercą. Król nie słucha. Tristan i Izolda zostają związani.

VIII. Skok z kaplicy

Lud opłakuje los Tristana i Izoldy. Żałują ich baronowie. Król nakazuje przygotować stos dla kochanków. Baronowie proszą o sąd, próbę i bitwę. Władca nie zmienia zdania. Wloką skrępowanego Tristana. Przybywa Dynas z Lidanu i przecina pęta. W pobliżu brzegu morza, nad przepaścią jest kapliczka. Tristan prosi, by mógł się w niej pomodlić. Strażnicy wyrażają zgodę, więc Tristan wbiega do kapliczki i skacze przez okno w morskie odmęty. Wiatr wydyma mu szaty, więc opada lekko na skałę i rzuca się do ucieczki. Dopędza go Gorwenal. Przywiózł miecz i stalową koszulkę. Ktoś donosi królowej o jego ocaleniu. Na niej skupia się gniew Marka. Każe ją przywieść do stosu, gdy nagle zjawiają się trędowaci. Jeden z nich prosi o wydanie im Izoldy. Będzie to gorsza kara niż śmierć. Król Marek oddaje im Izoldę. Za miastem Tristan z Gorwenalem odbijają królową. Tristan i Izolda zaszywają się w borze i zaczynają nowe, trudne życie.

IX. Las moreński

W lesie moreńskim bohaterowie żyją jak ścigane zwierzęta. Pewnego dnia trafiają do pustelni Ogryna. Dowiadują się o nagrodzie za głowę Tristana. Pustelnik wzywa Tristana do pokuty, przypomina mu o jego obowiązkach wobec króla i karze za złamanie zasad posłuszeństwa i lojalności. Tristan jest przekonany, że z własnej woli nie popełnia żadnej zbrodni. Wypili napój miłosny i stąd wynikają ich kłopoty. W lesie Tristana odnajduje jego pies – Łapaj. Tristan uczy go tropić zwierzynę bez szczekania. Nadchodzi lato. W głąb lasu zapuszcza się na polowanie jeden z baronów-zdrajców, Gwenelon. Gorwenal zabija go. Znosi jego głowę Tristanowi.

Pewnego dnia Tristan wraca zmęczony z polowania. Kładzie się w namiocie obok Izoldy. Pośrodku leży nagi miecz. Śpiących zaskoczył leśniczy i donosi o tym królowi. Władca przybywa z zamiarem zabicia ich, ale spostrzega między nimi nagi miecz, znak czystości i niewinności. Nie wie, że to przypadek. Na znak swej bytności zostawia miecz, zamienia pierścień na palcu Izoldy, a otwór w szałasie zasłania rękawicami – darem królowej. Kochankowie są przerażeni, wędrują aż do granic lasu.

X. Pustelnik Ogryn

Czyn króla Marka budzi wątpliwości w duszach kochanków. Tristan obwinia siebie o los Izoldy, a Izolda siebie o los ukochanego. Postanawiają udać się do pustelnika Ogryna, by umożliwić im porozumienie z królem. Pustelnik pisze list w imieniu Tristana. Młodzieniec sam znosi nocą list i zostawia na oknie komnaty króla. Nie odpowiada na wołanie władcy.

XI. Szalony Bród

Kapelan odczytuje królowi list. Władca przyjmuje wieści z radością. Zwołuje radę baronów. Kleryk przedstawia treść listu. Tristan prosi o zgodę na pojedynek w obronie czci królowej. Jeśli przegra, król może go zgładzić. Gdy wygra i król zechce przyjąć Izoldę, będzie mu wiernie służył. W przypadku odtrącenia ofiaruje swe służby innemu królowi, a Izoldę odprowadzi do Irlandii. Żaden z baronów nie przyjmuje wyzwania. Za ich radą władca zgadza się przyjąć Izoldę, a Tristana odprawić do obcych krajów. Uroczystość przyjęcia ma się odbyć za trzy dni przy Szalonym Brodzie.

Kochankowie rozpaczają z powodu rozstania. Tristan ofiaruje Izoldzie psa Łapaja, a ona jemu pierścień, mający pełnić rolę znaku porozumienia. Brat Ogryn za własne oszczędności kupuje bogate szaty i konia dla Izoldy. W oznaczonym dniu łąka przy Szalonym Brodzie zapelnia się rycerzami i damami. Tristan i Izolda żegnają się. Izolda prosi, by zaczekał kilka dni w chacie leśnika. Nie wiadomo, jak będzie traktowana. Izolda zostaje oddana królowi. Rycerz ponawia prośbę o sprawiedliwy pojedynek. Baronowie radzą

oddalić Tristana. Król przychyliła się do rady. Tristan ukrywa się u leśnika Orri i przysięga zemstę baronom-zdrajcom.

XII. Sąd przez rozpalone żelazo

Baronowie-zdrajcy sądzą, że Tristan jest daleko od Kornwalii. Rozpoczynają knowania. Radzą, by Izolda oczyściła się z zarzutów przysięgą na relikwie świętych i próbą rozpalonego żelaza. Władca wpada w gniew i wypędza baronów. Izolda sama podejmuje decyzję o oczyszczeniu. Każę zwołać za dziesięć dni baronów i świadków – króla Artura, wielbnego Gowena, Żyrflęta, kasztelana Ke i setkę ich rycerstwa. Na sąd wybiera miejsce nad rzeką – Białą Równię. Wysyła Perynisa do chaty leśnika. Prosi Tristana, by przybył na drugi brzeg przebrany za pielgrzyma. W drodze powrotnej Perynis zabija leśniczego, który zdradził kochanków. W dniu sądu Tristan siedzi jako pielgrzym przed rycerstwem Artura. Do brzegu przybija łódź Izoldy. Królowa prosi o pomoc w wydostaniu się z bagnistej rzeki. Polecono pielgrzymowi przenieść królową. Izolda prosi Tristana, by na brzegu upadł. Zostaje za to przepędzony. Królowa rozdaje biedakom swe szaty i kosztowności. Zostaje w sukni bez rękawów. Wobec relikwii świętych przysięga, że nikt oprócz króla i pielgrzyma niosącego ją przez rzekę nie trzymał jej w ramionach. Następnie chwytą dłońmi rozżarzoną sztabę żelaza i przechodzi z nią dziesięć kroków. Podnosi ręce i pokazuje zebrany. Są nienaruszone.

XIII. Głos słowika

Tristan pojmuje, że czas wyruszyć na wygnanie. Przejeżdża z Gorwenalem wzdłuż zamkowego sadu. Pragnie jeszcze raz ujrzeć Izoldę. Przywołuje ją głosem słowika. Pozostają razem do rana. Tristan wyjeżdża, ale gdy króla Marka nie ma w zamku, powraca. Młodzieniec zakrada się do komnaty niewiast. Służący donosi o tym baronom. Wskazuje okno, przez które można obserwować komnatę królowej. Tristan skrada się do zamku, widzi Gondoina i postanawia go zabić. Nie udaje się to. Niespodziewanie spotyka Denoalena i zabija go. Odcina mu warkocze, by pokazać Izoldzie. Gondoin obserwuje wnętrze komnaty. Witając Tristana, Izolda spostrzega cień jego głowy. Rycerz mierzy z łuku i Gondoin spada bez krzyku na ostry pal. Widząc, że są śledzeni, kochankowie postanawiają się definitywnie rozstać.

XIV. Dzwonek cudowny

Tristan znajduje schronienie w Galii u diuka Żylenia. Diuk stara się ukoić jego smutek. Pokazuje mu zaczarowanego psa Milusia. Ma on na szyi niezwykły dzwonek, rozpraszający troski. Tristan pragnie podarować psa Izoldzie. Diuk nie chce się rozstać z psem. Tristan pokonuje olbrzyma Urganę Włochatego, ściągającego haracze z Galijczyków. W nagrodę żąda psa. Izolda cieszy się z prezentu umilającego jej ciężkie chwile. Gdy orientuje się, że poprawia jej nastrój moc zaczarowanego dzwonka, wyrzuca go. Chce być smutna tak jak Tristan.

XV. Izolda o Białych Dłoniach

Dwa lata Tristan wędruje w poszukiwaniu przygód. Nie ma wieści od Izoldy. Dociera z Gorwenalem do Bretanii. Kraina jest spustoszona, ponieważ na diuka Hoela napadł jego wasal Ryjol. Diuk nie chce mu dać za żonę swej córki, Izoldy o Białych Dłoniach. Broni się ostatni zamek Karheń. Tristan ofiaruje swą pomoc. Zaprzyjaźnia się z synem diuka, Kaherdynem. W nagrodę za zwycięstwo diuk oddaje mu rękę Izoldy i Tristan postanawia się z nią ożenić. Tuż po ślubie pierścien z zielonego jaspisu przypomina mu Izoldę Jasnowłosą. Tristan czuje, że dopuszcza się zdrady wobec niej. Żonie wyjaśnia, że ślubował kiedyś Matce Boskiej, że przez rok nie uściska małżonki, jeśli zdoła pokonać smoka.

XVI. Kaherdyn

Kaherdyn dowiaduje się o ślubach Tristana. Wyzywa go na pojedynek. Rycerz wyznaje mu prawdę. Kaherdyn podejmuje decyzję o wyjeździe do Tyntagielu, by Tristan mógł się przekonać o uczuciu Izoldy Jasnowłosej. Jeśli zapomniała, wróci do drugiej Izoldy.

W tym samym czasie do Izoldy Jasnowłosej dociera wieść o ślubie Tristana. Przyjmuje ją ze smutkiem.

Tristan z Kaherdynem docierają w pielgrzymich strojach do Kornwalii. Dynas zanoszą królowej wieść wraz z pierścieniem. Dowiaduje się o przyjeździe pary królewskiej na polowanie w Białej Równi.

XVII. Dynas z Lidanu

Dynas jako kupiec dociera do królowej. Przekazuje jej pierścień i informuje, że Tristan będzie czekał przy drodze do Białej Równi w krzaku głogu. Rycerz układa przy drodze znak dla Izoldy. Przejeżdża wspaniałą orszak króla. Nadjeżdża królowa, Tristan naśladuje śpiew ptaków. Izolda, jadąc blisko krzewu, wymienia nazwę zamku, gdzie ma się zatrzymać.

Jeden z rycerzy zapuszcza się w głąb lasu. Spostrzega Gorwenalę i giermka z tarczą Tristana. Sądzi, że to Tristan. Zaklina go na imię królowej. Domniemany Tristan ucieka. Izolda jest oburzona. Myśli, że ukochany z niej zadrwił. Wysyła Perynisa z wiadomością, że nie chce widzieć Tristana. Giermek przedstawia jej prawdę. Izolda nie wierzy. Wypędza Perynisa. Zrozpaczony Tristan przebiera się za trędowatego i udaje do grodu Świętego Łubina. Prosi królową o łaskę. Ona pozostaje nieczuła, wyśmiewa go. Po zastanowieniu się żałuje swego czynu. Za karę przywdziewa włosiennicę.

XVIII. Szaleństwo Tristana

Rycerz powraca do Bretanii. Nie może żyć bez Izoldy Jasnowłosej. Wymyka się z Karhenia w ubiorze nędzarza. Dociera do Tyntagielu. Przebiera się za szalonego, na głowie strzyże znak krzyża, odmienia twarz sekretnymi ziołami. Przeprowadzają go przed króla i królową jako atrakcję. Tu wymienia swe prawdziwe imię, jednak nikt go nie poznaje. Przypomina Izoldzie wydarzenia będące ich wspólną tajemnicą. Królowa także go nie poznaje. Rozpoznaje go pies Łapaj. Dopiero wtedy Tristan pokazuje pierścień z zielonego jaspisu. Spotyka się z Izoldą w jej komnacie. Andret dowiaduje się o tym od pokojowych. Stawia pod drzwiami szpiegów. Tristan musi uciekać. Ma przecucie śmierci. Prosi Izoldę o przybycie, gdy jej będzie potrzebował.

XIX. Śmierć

Podczas bitwy z baronem Bedalisem Tristan zostaje ranny. Lanca była zatruta. Lekarze nie umieją mu pomóc. Wie, że umrze. Pragnie ujrzeć Izoldę. Prosi Kaherdyna, by popłynął po nią. Wyznaje, że nie kochał nikogo oprócz niej. Za ścianą podsłuchuje Izolda o Białych Dłoniach. Jest wstrząśnięta. Pragnie się zemścić. Kaherdyn przybywa do Tyntagielu jako kupiec. Przekazuje Izoldzie pierścień oraz wieść o śmiertelnej ranie. Rankiem Izolda wsiaada na okręt. Kaherdyn zgładza ostatniego z wrogów Tristana – Andreta. Tristan czeka na okręt resztkami sił. Polecił Kaherdynowi wywiesić biały żagiel, jeśli Izolda przybędzie, lub czarny, gdy nie przyplynie. Okręt nie może przybić do brzegu. Najpierw przeszkadza mu burza, potem cisza morska.

Wieść o okręcie przynosi Tristanowi Izolda o Białych Dłoniach. Teraz postanawia się zemścić. Oznajmia, że okręt ma czarny żagiel, mimo że Izolda Jasnowłosa dopływa do brzegu. Tristan trzykrotnie woła Izoldę i umiera. W mieście panuje żałoba. Izolda Jasnowłosa przybywa do pałacu. Modli się, układa przy kochanku i oddaje ducha.

Król Marek zabiera ciała kochanków do Tyntagielu. Chowa ich po obu stronach wejścia do kaplicy. Nocą z grobu Tristana wyrasta głóg i zanurza się w grobie Izoldy. Trzykrotnie jest wycinany, ale odrasta. O cudzie dowiaduje się król Marek i zabrania ścinania krzewu.

PODSUMOWANIE

Dzieje Tristana i Izoldy to **utwór o nieszczęśliwej miłości dwojga młodych ludzi**. Uczucie, jakie połączyło ich przez przypadek, stało się przyczyną ogromnych cierpień i doprowadziło do tragicznego końca. **Tristan i Izolda byli sobie przeznaczeni**, jednak nie mogli wspólnie spędzić życia. Niemożliwe było także małżeństwo – Izolda została poślubiona przez króla Marka, pana, władcę i wielkiego przyjaciela Tristana. Wypity przez pomyłkę napój miłosny połączył ich serca na zawsze i stał się przyczyną wielu tragicznych perypetii. Kochankowie wiedzą, że nie mogą być razem, że wspólne życie nie było im pisane, ale mimo to nie rezygnują z rozpaczliwych prób połączenia swoich losów. Chcą być ze sobą chociaż przez kilka chwil, mimo czyhających zewsząd niebezpieczeństw, mimo zakazów, wbrew prawu i Bogu. Miłość jest mocniejsza od rozumu, uczucie panuje nad strachem, emocje dominują nad działaniami bohaterów. Miłość jest mocniejsza od nich dwojga.

Oszukiwany, zwodzony król Marek jawi się jako nieszczęśliwy człowiek, który staje na drodze przeznaczeniu. Tristan, który przecież był wzorem doskonałego rycerza, oddanego panu, ojczyźnie i Bogu, staje się wyrzutkiem, przestępcą oszukującym swego seniora.

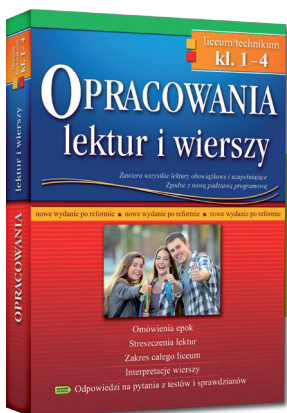
Niczym w klasycznej tragedii każdy krok pary głównych bohaterów zbliża ich do **tragicznego, nieuchronnego końca**: wygnany z kraju Tristan umiera z ran i z tęsknoty za ukochaną, Izoldzie zaś pęka serce z rozpacz po śmierci kochanka.

Kończąca utwór **scena jest świadectwem ostatecznego tryumfu miłości**, uczucia mocniejszego od śmierci. Kiedy kochanków złożono do grobów, staje się rzecz niezwykła. Oto każdej nocy z grobu Tristana wyrasta głóg, który wnika do grobu Izoldy. Można to uznać za symboliczny obraz wiecznej miłości, uczucia szczerego, prawdziwego, a przez to niezniszczalnego i najpotężniejszego na świecie.

Dzieje Tristana i Izoldy to rodzaj **eposu rycerskiego**, zwany romansem rycerskim. Jest to jeden z **charakterystycznych gatunków** literatury epoki **Średniowiecza**. Ten utwór liczy **dziewiętnaście rozdziałów**.

Szczególny rozwój epiki rycerskiej nastąpił we Francji w postaci tzw. **chansons de geste (pieśni o czynach)**. Wówczas to powstał cykl legend arturiańskich, opowieści o wyprawach krzyżowych, a także o bohaterach antycznych, m.in. o Aleksandrze Wielkim.

Powstawały też utwory zwane **romansami rycerskimi**, wprowadzające motywy fantastycznych, niezwykłych przygód i miłości, np. dzieje Tristana i Izoldy. W przygodach bohaterów romansów rycerskich wielką rolę odgrywały elementy fantastyczne i magiczne, wywodzące się przede wszystkim z wierzeń ludowych, np. smoki, olbrzymy, czary.

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książce
Opracowania lektur i wierszy – liceum/technikum klasy 1–4!

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-Kapturek, Anny Marzec, Anny Popławskiej, Dariusza Pietrzyka, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki, Barbary Włodarczyk

Korekta i redakcja:

Agnieszka Antosiewicz, Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Agata Tondera, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680-15-50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy **GREG**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Znak słowno-graficzny **Pewniak na teście**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”. Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych, wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Wykorzystano zdjęcia:

Giovanni Boccaccio – Cornelis van Dalen the Younger/Tiziano Vecellio/artgallery.yale.edu/collections/objects/35778/ Public Domain; Mikołaj Rej – Jan Gwalbert Olszewski/Domena Publiczna; Ignacy Krasicki – Antoni Oleszczyński/Dzieła Krasickiego/Domena Publiczna; Julian Ursyn Niemcewicz – Antoni Brodowski/[www.pinakoteka.zascianek.pl/Domena Publiczna](http://www.pinakoteka.zascianek.pl/DomenaPubliczna/); Stanisław Staszic – Władysław Barwicki/Domena Publiczna; Stanisław Trembecki – Jan Chrzyciel Lampi/[www.christies.com/Domena Publiczna](http://www.christies.com/DomenaPubliczna/); Adam Mickiewicz – Culture.pl/Gallica/Domena Publiczna; Juliusz Słowacki – James Hopwood/[www.polona.pl/Domena Publiczna](http://www.polona.pl/DomenaPubliczna/); Maria Konopnicka – Leopold Bude/[Polona.pl/Domena Publiczna](http://Polona.pl/DomenaPubliczna/); Eliza Orzeszkowa – Władysław Podkowiński/[archiv.ucl.cas.cz/Domena Publiczna](http://archiv.ucl.cas.cz/DomenaPubliczna/); Henryk Sienkiewicz – Domena Publiczna; Joseph Conrad – George Charles Beresford/Domena Publiczna; Jarosław Iwaszkiewicz – Domena Publiczna; Witold Pilecki – Domena Publiczna; Friedrich [HYPERLINK „https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paintings_by_Friedrich_D%BC%BCrennmann_D%BC%BCrrennmann”](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paintings_by_Friedrich_D%BC%BCrennmann_D%BC%BCrrennmann) – Elke Wetzgi/CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons; Stanisław Grochowiak – CAF/Sokolowski/Trybuna Robotnicza/Domena publiczna; Julia Hartwig – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons; Edward Stachura – Domena Publiczna; Ryszard Krynicki – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons; Adam Zagajewski – Frankie Fouganthin/CC BY-SA 4.0/Wikimedia Commons.

Layout i skład:

Pracownia Słowa

Okładka:

Pracownia Słowa